

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Unius Necessarii pars ...

Ubi agitur De Cognitione Dei - Quanti nimirum momenti illa fit, & quibus
praesidiis obtineri ab unoqueque hominum possit

Rogacci, Benedetto

Pragae, 1721

Caput XIV. Deum esse absolutiſimè æternum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54487](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54487)

sì te supremus indè Author omnipotenti, ac misericordi suâ dextera eruiisset. Tu Altissimo similis? tu non es per te ipsum plus, quàm musca, aut vermiculus, non es per te ipsum plus aliquid nihilo. *Quid habes, quod non accepisti? si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?*

CAPUT XIV.

DEUM esse absolutissimè æternum.

Tertia DEI prærogativa, quam illius originem indagantesprehendimus, est negatio omnis principii, à quo ille existere inceperit: utpote qui ante omnes, quæcunque posunt animo concipi sæculorum summas, eandem, quam nunc, existentiam habuerit. Prærogativa etiam ista maximopere mirabilis, nec alteri congruens, quàm enti necessario, & increato, quale unus ipse est. De ipsa igitur pergemus hic aliquid dicere, quantum inbecillitati humanæ fas est: quantum scilicet homini ab exortu cæco fas esset, quid & qualis lux sit, explicare. Cùm huic esse simillimus à D. Gregorio affirmetur, quisquis mortali-

um in tractanda hac materia versatur, Cùm enim homo in tenebris positus internum lumen, sicut est, nesciat, de æternitate differere cupiens, cæcum de luce loquitur. (L. 27. Mor. c. 25.) Quòd si Lectorum quispiam post decursum hoc caput, etiamnum in obscuro hærare se dicat, quidque, & cujusmodi divina æternitas sit, minime se assequi; nihil indè, quasi ex inopinato eventu, admirationis, aut ægritudinis capiam: cùm nunquam spe præsumpserim, planam & perspicuam rei tam abstrusæ cognitionem aut ipse animo concipere, aut aliis dicendo impertiri: sed D. Augustini verbis exhortabor hominem, nè & ipse ulla indè perturbatione afficiatur, quin potius, tanti arcani majestatem admirans, gaudeat, DEUM se habere, sua cognitione majorem. *Quid ad me, si quis non intelligit? Gaudeat & ipse, dicens, quid est hoc? Gaudeat etiam sic, & amet, non inveniendo invenire potius, quàm inveniendo non invenire te.* (L. 1. Conf. c. 6.)

2. Jam verò ut æternitas, secundùm absolutissimam illam rationem, quæ solius DEI propria est, concipi faciliùs possit; utile factu erit, eam priùs contemplari, nonnullis defectibus mistam, & qualem in creatis etiam rebus invenire, vel saltèm comminisci licet, per hos siquidem humiliores gradus paulatim
ascen-

ascendentes, minori cum labore ad suprema enitemur fastigia: & infirmam mentis aciem in hæc, ut sic loquar, sidera defigentes, efficiemus, ut, moderatori eorum lumini assuetata, immensos æterni solis fulgores patientius mox ferat. Ordiamur igitur ab ea æternitate, quæ minimè ardua intellectu est, vocaturque in Academiis à *parte post*: eò quòd ex futuri temporis parte nullius termini patiens, ulterius usque, atque ulterius protenditur, cujusmodi est Angelorum, & rationalium animarum duratio. Verùm hæc, ut cuius patet, immortalitas potius meretur, quàm vera, germanaque æternitas dici: tum quia substantiis hoc pacto ævum ducentibus, ut omnino sint, & ad plenum æternæ, omne illud deest infiniti temporis spatium, quod earum creationem præcessit; tum quia, de hac ipsa loquendi sic dimidiata, atque mutila venturi solius temporis æternitate; in assiduo illæ potius cursu ad eam sunt, quàm vel pervenerint, vel perventuræ unquam sint, ità ut dici aliquando possint, infinitum jam tempus durando exegisse. Potiori jure æterna nuncupari mereretur substantia, quæ, licèt mortalis, nullum existendi haberet initium. Quamvis enim ex futuri temporis parte defineret, quod tamen ad præteritum attinet, gloriari

R 5

pos

posset, ævo sese infinito vixisse. Sed neque huic infinito revera illius ævo solidæ absolutæque æternitatis nomen congrueret, eò quòd non nisi dimidiam complecteretur possibilis totius durationis partem. Reliquum proinde est, ut ambas hujuscemodi partes in una eadèmq̃ue substantia copulemus, quam nullum fingamus sui ævi seu principium habuisse, seu finem esse habituram: cujusmodi esset Angelus, quem DEUS sibi coævum, & possibili quovis tempore anteriorem creâisset. Nam hîc saltèm habebimus, quidquid ad plenam, omnibûsque absolutam numeris æternitatem requiritur? Haudquaquam, nè sic quidem habebimus: idque ex gemino, ac permagni utroque momenti defectu. Primò nimirum, quia talis substantia neque ad temporis punctum permanere suis viribus posset, sed assidua conservantis DEI ope, extemplo alioqui desitura, indigeret: nec proinde ex certo quopiam suo jure, sed alieno duntaxat arbitrio sempiterna esset. Secundò, quia, tempora continenter permutans, nullumque finem faciens è præterito transeundi in futurum; nullo totius ævi momento præsens sibi haberet, ac revera simul collectum possideret, quidquid infiniti temporis vel ante illud momentum præterit, vel post idem sequetur; neque

que jactare unquam posset, totum sese æternum suum ævum tunc ducere. Semper quippe saltèm in futurum infinita superesset, novi, nondum ab ea delibati temporis series.

3. Age igitur, altiùs in rem descendamus: removentesque à propria & perfecta æternitate, qualis divina est, omnes hæcenus memoratos defectus, statuamus tandem, eam esse, vel, prout à Boëtio definitur, (L. 5. de Cons. Pr. 6.) *Interminabilis vitæ totam simul, & perfectam possessionem*: vel qualem Ricardus à S. Victore expresseit (L. 2. de Trin. c. 4.) *Diurnitatem sine initio, & sine, & carentem omni mutabilitate*; vel cùm D. Anselmo, (Monol. c. 24.) *Vitam interminabilem, quæ simul tota existit*. Ex quibus definitionibus synonymis, inque eandem conspirantibus sententiam, colligitur, duo ad perfectam æternitatem necessariò requiri. Primum, ut juxta voces, *interminabilis vitæ, & diurnitatis sine initio, ac sine*, nullum sive ab anteriori, sive à posteriori parte terminum habeat, nullum videlicet seu principium, ante quod non fuerit: seu finem, post quem futura amplius non sit. Alterum, ut, quemadmodum additur, *omni mutabilitate careat, & tota simul existat*: nimirum nè partibus constet, quarum aliæ aliis succedant, nève intrà se admittat heri, & cras, prius, & postea.

sterius, præteritum, & futurum, aliasque huius generis diversitates, quas rectè Nazianzenus appellat, (*Or. 2. de Pasch.*) Nostri huius temporis, fluxæque & caducæ naturæ segmenta: Sed, quæ, & quanta secundùm longitudinem totius præteriti temporis fuit, quæque, & quanta secundùm longitudinem totius temporis futuri erit; eadem & tanta sit in designabili quolibet temporis puncto, tota ubique sibi præsens, tota simul semper existens. Quod ut intelligi meliùs queat, observandum est cum Boëtio, (*De Trin.*) præsens unam esse & communem tam temporis, quàm æternitatis mensuram, sed non eodem modo utriusque. Nam præsens proprium temporis est *nunc currens*, scilicet *nunc*, quod vix ortum deficit, locum alteri proximo cedens, quod & ipsum pari celeritate cedit sequenti: ut proinde nihil aliud sit tempus, quàm series continua diversorum præsentium, quæ perpetuò aliis alia succedant, ceu aquæ rapidi fluminis irrequieto cursu alix alias extrudunt. Neque enim consistere flumen, nec levis hora potest: sed, ut unda impellitur undâ, urgeturque eadem veniens, urgetque priorem; tempora sic fugiunt pariter, pariterque sequuntur, & nova sunt semper. (*Ovid L. 15. Metam.*) At præsens æternitatis proprium, est *nunc permanens*, fixum, immobile, sempiternum, nec

câpax habere ullū aliud, quod vel præcesserit, vel successurum sit: utpote quod sese uno totum æternæ rei ævum constituit. Unde æternitas nequaquam instar temporis, semper est nova, sed contrario prorsus modo semper eadem: neque variis, ut illud fugitivis præsentibus textitur, sed in uno tota consistit semper stabili immotóque præsentem: quod, licet solum, & indivisum, suâ nihilominus longitudine æquat, exceditque totam illam seriem innumerabilium præsentium, quorū perpeti decessione, & successione tempus componitur, totamque itidem, *quasi omnium durationum temporalium centrum simul, & circumferentia*, (S. Bonnav. tin. Ment. c. 5.) in simplici, & semper fixa unitate sua colligit. Quod utriusque discrimen perquam commodè appositèque expressum à Platone est, ubi tempus appellavit, *æternitatis in unitate manentis, in numero fluentem imaginem.* (In Tim.) Est itaque æternitas, sive secundum negationem omnis principii, sive secundum præsentem infinitatem sui *nunc*, & indivisam simplicitatem, immotamque permansionem sui *semper*, contemplanda sumatur, objectum præter modum insolens, suâque novitate non admirationem solum, verum etiam terrorem menti nostræ afferens: quæ nec invenit, quoniam pacto rem concipiat, o-

mii

mni anteriorem principio; &, veluti in no-
 stro labili tempore nullum præsens, nisi bre-
 vissimum, nullamque longitudinem, nisi ex
 multis contextam præsentibus, reperit; sic
 audiens æternitatem non nisi unicum præsens
 esse, difficillimum reperitur, eam omnibus
 sæculis longiorem agnoscere: rursúmque au-
 diens, infinitè eandem protendi, nescit cogi-
 tando apprehendere, quinam id fieri sinè ho-
 rarum, dierúmque numero queat: nec potest
 in summa non perturbari, & confundi, mo-
 mentum considerans, ità prorsus indivisum,
 ut sit pariter usquequaque infinitum: ità me-
 rè præsens, ut tamen cum præteritis quibus-
 que, & futuris simul existat: ità denique nul-
 lum in se tempus admittens, ut nihilominus
 omnium temporum prolixitatem contineat.
 Quamobrem, si amplissimo de argumento
 verba facturus, dixit olim Romanus Orator,
 (*In Or. pro Leg. Man.*) *Hujus orationis difficilis est*
exitum, quàm initium invenire; de æternitate co-
 gitans, potest veriùs dicere, hujus considera-
 tionis tam impossibile est initiũ, quàm exitum
 invenire: imò justam quoque habet causam,
 cur addat, nullam hìc prorsus vel medii inve-
 niendi facultatem suppetere: cùm æternitas
 ità sit indivisa atque simplex, ut, qui totum
 non

non apprehendit, nihil de illa dicendus sit apprehendisse.

4. Sed, quantumcunque hic existendi, & durandi tam mirabilis modus nostræ mentis captum excedat, firmissimis tamen quæ divinæ fidei, quæ ipsius rationis humanæ argumentis compellimur DE O illum tribuere: pro indubitatissimo habentes, nec potuisse ipsum unquam incipere, nec posse unquam desinere, sed veluti necessario semper fuit, sic necessario semper fore: imò, prout scitè animadvertit D. Anselmus, propriè loquendo, nunquam fuisse, nunquam fore, sed semper tantummodo esse. (*Prof. c. 18.*) *Non ergo fuit heri, aut erit cras: sed heri, & hodie, & cras est. Imò nec heri, nec hodie, nec cras est, sed simpliciter est extra omne tempus.* Siquidem infinitum illius semper nihil est revera aliud, quàm simplicissimum *nunc*, excludens à perfecta sua unitate omne prius, omne posterius, omnemque aliam ex iis qualitatibus temporis, quibus ob inopiam aptiorum specierum & vocum, noster seu intellectus in eo concipiendo, seu sermo in explicando uti solet. *Anni tui, ità cum eo D. Augustinus loquitur, nec eunt, nec veniunt. Isti autem nostri & eunt, & veniunt, ut omnes veniant. Anni tui omnes simul stant, quoniam stant, nec euntes à venientibus excluduntur, quia*

quia non transeunt. Isti autem nostri omnes erunt, cum omnes non erunt. Anni tui dies unus: & dies tuus non quotidie, sed hodie: quia hodiernus tuus non cedit crastino, neque succedit hesterno. Hodiernus tuus æternitas est. (L. II. Conf. c. 13.) Et satis profectò, plùsque etiam, quàm satis aperta sunt testimonia, quæ de illius hoc existendi ac durandi modo sacræ nobis Paginæ exhibent. Tale est, quantum ad negationem omnis principii, ille Regii Vatis versiculus (Ps. 89.) Priusquam formaretur terra, & orbis, à sæculo, & usque in sæculum tu es DEUS. Tale itèm ille antiqui dierum titulus, qui in Danielis prophetia (c. 7.) ipsi attribuitur: cum nemo indefinitè antiquus appellari possit, nisi qui sit omni tempore anterior. Nam, si ante omne tempus non extitit, aliquo tempore incepèrit necesse est: cùmque incepit, antiquus certè dici non potuit, sed novellus & recens. At DEUS, quocumque spectetur tempore, sive in mundi exordio, sive millenis, & centies millenis ante exortum mundi annis, eandem semper antiquitatem præfèfert, semper nobis, quasi antiquus dierum, obicitur, utpote qui vel tunc infinita sæcula, & totam, quanta est, æternitatem vivendo egerit. Laudatur autem DEUS (sic prædicta verba Dionysius accipit) ab antiquitate dierum, quia ipse

es

est omnium ævum, & tempus, ante ævum, & ante tempus. (De div. Nom. c. 10.) Circa verò re-
 motionem omnis termini imposteriorum, non
 poterat significantius ea exprimi, quàm ex-
 pressa sit iis Exodi verbis (c. 19.) *Dominus re-
 gnabit in æternum, & ultra.* Ubi nempe DEI
 duratio ex parte futuri temporis non æterna
 duntaxat, & finè ullo fine, sed plùs etiam, quàm
 æterna, & infinita appellatur. Super quæ
 addit D. Paulus, hujusmodi infinitatem duran-
 di propriam omnino ipsius esse, vocans eum
 (1, ad Tim. c. 1.) *Regem sæculorum*, supremum
 videlicet, nec ulli obnoxium interminabilis
 vitæ suæ Dominum: simulque testificans soli
 ipsi convenire, ut per se ipsum, & naturæ suæ
 jure immortalis sit. (Ib. c. 6.) *Qui solus habet
 immortalitatem.* Res enim creatæ, vel quæ im-
 mortales vulgò audiunt, nequeunt dici im-
 mortalitatem suam per se habere, cum tota
 hæc alieni sit arbitrii, atque juris: ceu de An-
 gelis nominatim citatus paulò antè Dionysius
 scripsit, (Ibid.) *Immortales dicuntur Angeli, &
 rursus non immortales, quia non ex se habent, ut
 immortales sint.* Postremò Regius Psalteres, ne-
 que immutabilitatem perpetuæ, & tamen ejus-
 dem semper vitæ, quæ à DEO agitur, finè di-
 serto, & peculiari testimonio reliquit: dum
 ipsum alloquens, non satis habet dixisse, (Ps.

101.) *Tu autem idem es; sed protinùs subdit, & anni tui non deficient. Quod annorum illius privilegium si quæramus ex D. Augustino, ubinam propriè consistat, respondebit, consistere in permansione omnino immutabili, transacti, & futuri penitùs nescia, nec ulli subjecta earum successio, ac vicissitudinum, inter quas paulatim atteruntur, aliique post alios deficient nostri anni mortales. (In Ps. 121.) Anni nostri deficient, nec stant omnino. Nam &, qui venerunt, jam non sunt; &, qui futuri sunt, nondum sunt. Jam illi defecerunt, & illi defecturi venturi sunt. Qui sunt anni, qui non deficient, nisi qui stant? si ergo anni ibi stant ipsi anni, qui stant, unus annus est, & ipse unus annus, qui stat, unus dies est: quia ipse unus dies nec ortum habet, nec occasum, nec inchoatur ab hesterno, nec excluditur à crastino, sed stat semper ille dies. Et, quod vis, voca illum diem. Si vis, anni sunt: si vis dies est; quod cùm cogitaveris, stat tamen.*

5. Sacrarum Literarum oraculis humanæ rationis argumenta succenturiantur, tantæ & ipsa perspicuitatis, ut iis contradicere perinde esset, ac sua sese intelligentia abdicare. Cùm enim non alia afferri possit ratio, cur res creatæ hoc potius, quàm alio tempore esse incipiant, nisi quòd earum causa hoc potius, quàm alio tempore iis producendis

ope-

Operam dedit; quemadmodum DEUS à nullo externo principio habet, ut sit, sic concipi nequit, quam de causa existere inceperit, nunc potius, quam antea, hodie potius, quam heri, hoc potius tempore, quam ante omne tempus. Præterquam quòd, ut probè argumentatur D. Bernardus, si aliquo tempore habuisset initium, à statu non existendi, in quo priùs versabatur, ad statum existendi transisset, quem deinde acquisivit, ac proin necesse esset, aliquam extitisse virtutem, quæ illum indè huc traduxisset. Atqui hæc omnino impossibilis esset: nam vel aliena esset virtus; eaque admitta, non jam dici prima omnium causa ille posset, vel suamet virtus esset; &, quod indè consequitur, nec sinè manifesta contradictione admitti potest, à se ipso ille esset productus. (L. 5. de Cons.) Ex quo univ-
 sum cœpit, ipsum profectò minimè cœpit. Nam, si cœpit, aliunde cœperit necesse est: à se enim cœpit nihil. Nisi forte quis putaverit, quod non erat, dare sibi potuisse, ut esse inciperet, aut fuisse aliquid, antequam esset. Quod quia ratio non consentit; constat, nihil sibimet extitisse principium. Quod verò aliud principium habuit, primum non fuit. Verum ergo principium nequaquam cœpit, sed totum ex ipso cœpit. Nec minùs perspicuè idem licet colligere ex eo, quòd DEUS est

ens necessarium, ens scilicet, cujus essentia, & possibilitas nullo pacto ab existentia distinguitur. Palàm quippe hinc consequitur, quemadmodum nullum reperiri tempus potest, quo ille cœperit esse possibilis, & ante quod non esset possibilis; ità neque reperiri ullum posse, quo existere primùm cœperit, & ante quod non extiterit. Nè multa: quicumque entis increati, & necessarii naturam rite intelligit, omni procul dubio fatebitur, tale illud esse, ut vel nequeat ullo tempore existere, vel omni priùs tempore debeat extitisse.

6. Quid porrò de negatione interitùs, atque finis dicemus? nonne & ipsa DEO evidentissimè convenit? convenit sanè: tum quia eadem rationes, quibus evincitur, necesse esse, ut ex parte præteriti temporis ille semper extiterit; evincunt similiter, necesse esse, ut ex futuri quoque temporis parte semper existat, proin scitissimè conclusum à D. Hilario fuisse, ubi cecinit, (*Carm. de Genes.*) *Semper erit, quia semper erat*; tum quia, si aliquando DEUS posset desinere: non aliunde id coningeret, nisi vel ex defectu causæ, à qua conservaretur, vel ex incurfu alicujus contrarii, à quo interimeretur. Atqui ea duntaxat ab ab alio conservari egent, quæ ab alio eguerunt
pro-

produci. Ipse autem, cum sibi per se unus ad habendam existentiam suffecerit, quidni per se etiam sibi unus, ad eandem retinendam sufficiat? Quantum verò ad contrarium illius interimendi vim habens; cuinam vel per somnium venire in mentem potest vis DEO metuenda, vis DEO fortior, vis ad DEUM è medio tollendum sufficiens? aut quomodo ille, cum unicus rerum omnium Procreator sit, stultus adeò fuisset, ut producere aliquid vellet, à quo perimi, & spoliari existentiam suam posset?

7. Veniendo denique ad immotam, & semper eandem vitæ hujus, nunquam seu cœptæ, seu desituræ unitatem; clarissimum licet ex infinita divinæ essentiae perfectione, atque omnimoda simplicitate illius argumentum desumere: nam & quilibet per se videt, & à nobis suo loco probabitur, si aliqua in DEO locum haberet Physica, & propria essentiae cum actibus suis vitalibus, aliisque perfectionibus compositio, ita ut hæc illius decora non unum & idem cum ea essent, sed in ea tanquam formæ, & qualitates in materia à se distinctæ existerent; quilibet, inquam, videt, si res ita se habeat, DEUM ex se ipso, & secundum meram suam essentiam, omnis prorsus perfectionis expertem futurum: utpote qui vi-

vens, intelligens, & quacunq̄ue alia perfecti-
one insignis haud quaquam per se ipsum esset,
sed per aliquam à se distinctam, & sibi super-
additam formam. Quod cum veritati, & ra-
tioni palàm repugnet; statuendum certissimè
est cum D. Gregorio, (L. 16. Mor. c. 20.)
DEUM hoc esse, quod habet: ac proinde illius vi-
tam, & durationem nullo pacto à simplicissi-
ma illius essentia distingui: *neque enim aliud
ipse, aliud dies ejus.* Unde manifestè colligi-
tur, quemadmodum ejus essentia ex nullis
partibus constat, sibi invicem succedentibus,
neque alia cras erit, quàm quæ hodie est, sed
illa eadem semper est, sempèrque erit, quæ
semper fuit; sic neque illius ævum ullis de-
cessionibus & successibus variari, sed per-
petuò esse unum atque idem: secundum ve-
rissimam illam D. Augustini conclusionem,
(In Ps. 101.) *Anni DEI æternitas DEI est: æter-
nitas DEI ipsa DEI substantia est, quæ nihil habet
mutabile.*

8. Hinc, cum hæc veritas ipsius naturæ
lumine pateat, mirum non est, in ea testifi-
canda conspirâsse cum sacris Ecclesiæ Docto-
ribus celeberrimos ethnicæ antiquitatis ma-
gistros. Libétue ex iis quempiam audire?
En primò Trismegistum, qui Lectoribus suis
ad primum nostri ævi mortalis, quasi orientem
per-

perductis, protentoque, versùs immensa illa spatia, quæ indè ulteriùs se exporrigunt digito, divinam ibi æternitatem iis commonstrat, infiniti præsentis instar, totam in sese collectam, sinè ullo secum existente adhuc tempore, sed futuro tamen omni tempore, & omnibus, quæ in tempore mox peperit, gravidam: *DEUS*, inquit, (*Asclep. 11.*) *stabilis fuit, semperque cum eo æternitas similiter constitit, mundum non natum intrà se habens.* Succedit Plotinus, sempiternam *DEI* vitam indè probans, cum enim vivere non sit aliquid fortuitò ipsi accidens, sed ex ipsamet natura, & essentia sua debitum; fieri minimè potest, ut modò ille vivat, modò non vivat; sed immobili necessitate semper eum vivere oportet. Similiter atque albedo, cum nequaquam ex casu aliquo, sed per essentiam suam talis color sit, nequit talis jam esse, jam non esse, sed necesse omnino est, ut semper sit talis. (*En. 4. L. 7. c. 9. & 11.*) *Si oportet huic veram ipsius entis appellationem inesse, non debet aliàs quidem esse, aliàs non esse. Quemadmodum color per se albus non tum quidem albus est, tum verò non albus. Si autem ipsum album esset ipsum ens unà cum eo, quod semper est album, semper quoque esset. Nunc verò solum hoc habet, ut sit album. At illud, cui ens ipsum per se adest, procul dubio semper existit. Nemo igitur*

tur sanæ mentis, rem talem intuitus, dubitabit, quin sit immortalis, cui ex se inest vita. Nec præterire Platonem, & Plutarchum fas est, qui ambo certare secum videntur, in eo explicando infinito, immotòque præsentis, intrà quod divini ævi amplitudo colligitur. Unde, improbantur à priori, (In Tim.) ubi de hac materia fit sermo, quævis seu præteriti, seu futuri temporis verba, ceu quæ temporis ævum imitantis, & secundùm numerum circumvoluti species sunt, neque satis congruunt substantiæ, quæ, semper eadem, atque immobilis perseverans, neque fuit hæcenus, neque erit in posterum, neque recipit eorum quidquam, quibus res corporeæ, mobilesq; ex ipsa generationis conditione subjiciuntur. Cujus sententiæ alter quoque est, non admit- tens, volenti propriè de DEO loqui, alia verba, quàm solum præsentis. DEUS enim, si ità dicendum sit, est, & est nulla ratione temporis, sed æternitatis immobilis, & inclinatione carentis, in qua nihil est prius, nihil posterius, nihil præteritum, nihil futurum, sed una cùm sit, unico nunc sempiternam implet durationem. (De inscr. Templ. Del.)

9. Quapropter nimio nobis dedecori foret, si, cùm prædictis sapientibus solæ demonstrationes humanæ suffecerint, ad divinam æternitatem disertè adeò, indubitanterque pro-

profitendam, nos, qui præter eorum argumenta habemus, quod ipsis defuit, quodque vel sine alio ullo argumento unum fat foret, (2. Petr. c. 1.) *firmiorem propheticum sermonem*, minus ei promptum, atque firmum præstaremus assensum. Et qua id tandem de causa? nempe quia nostri intellectus comprehensionem excedit. O rationem indignissimam! ut ea moveatur, qui vel scintillulam rationis in animo habeat. Quasi verò mirum sit, divinæ prærogativas essentiae, essentiae omnino singularis, & nihil simile usquam habentis, quæque etiam beatarum mentium intelligentiam transgreditur, humana ratione comprehendendi non posse. Nequimus percipere, quonam pacto DEUS sine ullo principio semper extiterit, utque omni exclusa præteriti & futuri successione, totam semper habeat præsentem interminabilis suæ vitæ amplitudinem: Ast hæc quid facit ad rem? cum nihilominus & divina fides nos certissimos faciat, & naturalis insuper ratio evidenter demonstrat, non aliam esse posse illius existendi rationem. Egregiam enim verò arguendi regulam, si ad certissimam quamque veritatem in dubium revocandam, sufficiat dixisse, rei modum non assequor: Perinde quasi nullam haberemus, metiendæ rerum certitudini, aptiorem de-

cempedam, quàm nostræ mentis captum, quæ,
 quàm lufca, tarda, & debilis fit, ad percipi-
 enda etiam sensibus maximè obvia, quotidia-
 no usu tenemus: & quasi idem fit, esse aliquid
 nobis obscurum, atque esse in se minùs cer-
 tum. Nemo est tam felicitis ingenii, qui inex-
 plicabiles difficultatum nodos non reperiat, in
 exquirendo, unde oriatur ventus, quomodo
 fiat motus, quibus componatur partibus tem-
 pus, inque aliis de hoc genere arcanis naturæ
 rimandis. Et tamen quotusquisque deliræ
 adeò mentis fuit, ut, difficultatum hujusmo-
 di causâ, de ventorum, de motûs, deque tem-
 poris existentia vel minimam dubitationem
 concipiat? *Non ideò negandum est, quod apertum
 est, quia comprehendere nequeat, quod occultum
 est, prudentissimè scriptum à D. Augustino
 est: (De Bono Perser. c. 14.) neque imbecil-
 læ mentis, qualis ab Aristotele nuncupatur;
 (De Lin. Insec. c. 2.) sed nullius se mentis pro-
 bat, qui sophismatis sibi inenodabilis obje-
 ctu, quasi larvæ terriculamento ad deserend-
 dam veri evidentiam inducitur. Quòd ita-
 que DEI æternitas nostro captu superior fit,
 non debet ad minuendam illius fidem, sed ad
 æstimationem intendendam valere: neque ef-
 ficere, ut in dubium vocetur, sed ut in mayo-
 ri pretio, & veneratione habeatur: adeo ut
 eam,*

eam, si æquè intellectu facilis, ac re certa esset; summa quidem cum firmitudine, sed sinè ulla admiratione crederemus; nunc, quando maximæ, quantum ad rem, certitudini, maximam, quantum ad modum, obscuritatem conjungit, & firmissimè eam credamus, prout certam, & summopere item miremur, tanquam nostro intellectu altiozem.

10. Cæterùm, quacunque demum ex parte illius obscuritas consideretur, nimirum vel secundùm exclusionem omnis principii, vel secundùm permansionem illius sempiterni, & nunquam non ejusdem præsentis; non videtur admodum difficile, ut animus bene affectus in utraque acquiescat. Nam, si primam attendamus, adeò necesse est, in alicujus rei duratione illam concedere, ut ii ipsi, qui existentiam DEI negant, ineluctabili ratione compulsi, fateantur, admittendum procul dubio esse aliquid aliud, omni tempore anterius, & sinè ullo æternæ suæ existentie principio: probè animadvertentes, nisi quid hujusmodi fuerit in mundo, neque ullam potuisse in eo esse primam rerum causam: & si hæc auferatur, necesse est, tolli simul omnium causarum sequentium, omniumque ab ipsis productorum effectuum seriem: quod perinde est, ac cujuslibet rei existentis, ipsi-

us

úsque mundi possibilitatem tolli. Quare, eum hæc pars duo contineat capita, nempe aliquam reperiri substantiam, sine ullo existendi principio; & substantiam hujusmodi DEUM esse: circa primum caput, in quo tota est obscuritas, quodque unum nostra mens nequit intelligendo assequi, nulla potest controversia intercedere, nè ipsis quidem, ut dixi, atheis necessariam adeo veritatem diffiteri audentibus: sed tota cum iis altercatio, circa alterum caput intercedit, ubi statuitur, hanc principio carentem substantiam DEUM esse: caput, in quo vel probando, vel percipiendo, nulla est difficultas.

II. Idem circa alteram quoque partem observare fas est, unde mentis nostræ comprehensionem divina æternitas fugit, nempe circa illius longitudinem, & undique interminatam, & totam nihilominus intrà unum, atque indivisum præsens collectam. Quamvis enim id speculari perinde sit menti nostræ, ac in labyrinthum desperati exitus ingredi; similem tamen labyrinthum etiam sine ullo in DEUM mentis ascensu reperimus intrà nos ipsos. Cum non multò difficilior perceptu videatur indivisi, simplicissimique divini ævi extensi, per quæcunque alia aliis succedentia temporis spatia, quàm spiritualis, in-

di-

divisæque nostræ animæ extensio, per diversa quælibet corporis membra. Quapropter, sicut certa ratione adacti, esto rei modus non lateat, non gravatè concedimus, nostram hanc animam, eodem totam tempore in quavis parte corporis degere: haud aliter certiori multò ratione convicti, quantumcunque id obscurum, & incomprehensibile menti nostræ accidat; fateri indubitanter debemus, æternam DEI vitam in quocunque temporis puncto semper totam existere. Adeò ut, quemadmodum anima, licèt in diversis simul membris, puta in capite, ac pedibus degat; non tamen propterea plures, distinctasque habet partes, quarum altera capiti insit, videndi, audiendique facultatem ei præbens; altera verò in pedibus sedem habeat, ad incessum eos adjuvans; sed tota ipsa, citra ullam divisionem, utrobique simul adest: ac proinde illa eadem, quæ est in pedibus actiones capitis proprias exequitur, & illa, quæ est in capite, motibus pedum propriis operam navat; sic æterna DEI vita, quanquam cum omnibus simul existat, quotquot unquam fuerunt, atque erunt, diebus, annis, sæculisque diversis; non tamen idcirco in plures distinguatur vitas, quarum alia sit vita merè hesternæ, alia merè crastinæ, alia æternitas ex præteriti tantum temporis par-

parte, alia ex parte duntaxat futuri: sed tota sit unicum præsens, idem omnino hodie, quod fuit heri, & in quolibet alio præteritorum omnium dierum, quodque erit cras, & in quolibet alio venturorū omnium dierum, potensque idcirco peculiari quovis tempore propriis aliorum quorumlibet temporum nominibus nuncupari. Nam neque heri hodiernus ille dies defuit, neque hodie hesternus, vel crastinus deest: imò suum heri non distinguitur à suo hodie, & cras: & præteritum, & futurum tempus, una ibi res sunt: duratio nimirum infinita, eademque in unicum momentum collecta, non magis divisa simplicissimo *nunc*, nec minùs longa plenissimo *semper*.

12. En itaque admirabilis species, quam nobis exhibet, consideratus secundum æternitatem suam DEUS. Nempe, dirigentibus primò obtutum ad transactas ætates, occurrit extra ultimos nostri retro temporis fines, quasi interminatus quidam horizon existentiae atque vitæ, per quem sinè ullo fine possit semper ulterius, atque ulterius mens progredi. Et pergat illa quidem concipere, quæ vastissima potest, ante mundi exortum temporis spatia, & ea quot vult vicibus conduplicare, omnes usurpando, & exhauriendo humanæ arithmeticæ numeros; postquam enim irritò

se

se labore defatigaverit, novas usque summis
 summas accumulans, infinitè adhuc amplius
 ei concipiendum supererit: neque solùm nun-
 quam perveniet ad detegendum durationis il-
 lius immensissimæ caput, ità ut possit aliquan-
 do dicere: Hic cœpit, sed eam semper aspici-
 et, tantò anteriorem innumerabilibus iis sæ-
 culis, quæ supputando coacervare potuerit,
 quantò est hodierna die anterior. *Curre sen-
 su*, scribit S. Hilarius, (L. 2. de Trin.) *Si quid
 putas ei ultimum esse, eum semper invenies. Quia,
 cum semper intendas, semper est, quò intendas. Ite-
 rum revolve tempora, esse semper invenies: & cum
 numerus calculi in sermone defecerit, DEO tamen
 semper esse non deficiet. Intelligentiam commove,
 & totum mente complectere. Nihil tenes. Totum
 hoc habet reliquum.* Nec secus eveniet, si fu-
 tura versùs tempora cogitationem tendamus.
 Cum neque ibi perveniri ad punctum aliquod
 possit, ultra quod DEUS duraturus non sit:
 sed, sicut ex altera parte, quantumcunque
 mens progredetur, totum semper & solidi-
 dum reperiebat divinum erat; ità ex hac pari-
 ter, quantumcunque pergat currere, & vola-
 re ulterius, semper videbit infinitam, nec per-
 meabilem longitudinem divini erit. Ac pro-
 inde, ut scribit D. Gregorius (L. 27. Mor. c. 3.)
Nusquam finis superior, quia esse non incipit: nus-
quam

quam finis inferior, quia esse non desinit. Quod si hæc æternitas, ut sic loquar, futura non tam nobis videtur singularis, admiranda, & nostro captu superior, quàm quæ mundi exitum præcessit, non ideò id contingit, quia verè minùs talis ea fit; sed ex occulto quodam, in ea concipienda, nostræ imaginationis errore. Non enim eam cogitatione apprehendimus, qualis revera est, ut præsentem, sed qualis rebus creatis naturâ perpetuis convenit, veluti futuram: nunquam scilicet totam simul, & ad modum illius infiniti præsentis, quod Philosophi categorematicum vocant, sed frustillatim, ac divisim: imaginando unam primò aliquam ejus partem, deinde alias, atque alias majores, ità tamen, ut præter has, infinitam adhuc summam concipiamus restare, instar alicujus futuri, & possibilis. Quod revera evenit in duratione futura rerum creaturarum natura immortalium, at non etiam in divina: quæ, cum sit indivisa, nec ullam temporum successionem, & diversitatem recipiat; colligit in se hodie, ad modum infiniti præsentis, quævis sæcula, nobis per partes succedaneas ventura: non aliter, ac copulata in se hodie continet quælibet retro lapsi, seu veri, seu possibilis, & merè imaginarii temporis sæcula. Adeò ut ceu hodie propriè & per

perfectè ducit DEUS vitam omnem ante mundi exortum à se actam ; sic non minus præsentem hodie habeat vitam omnem à se post mundi occasum ducendam.

13. Quæ cum ita sint, fas est hinc cuivis arguere, quantum venerationis mereatur summum DEI esse, respectu suæ hujus adeò à nobis remotæ, & nunquam inchoatæ antiquitatis. Infitum siquidem à natura omnes habemus sensum quemdam peculiaris reverentiæ, atque æstimationis erga personas, & res, originis vetustate, & ut sic loquar, canitie insignes : uti & animadversum à Philosopho est, ubi pronuntiavit, (*Metaph. c. 3.*) *Quod antiquissimum sit, honorabilissimum esse.* Et comprobatur quotidie, tum enixis & flagrantibus studiis, quibus urbes, atque familiæ conantur, quàm longissimè retro extendere suorum natalium memoriam ; tum æstimatione, in qua haberi communiter solent numismata, statuae, aliæque id genus vetustiorum ætatum reliquiæ. Quæ æstimatio nemini obscurum est, quàm singularis, & eximia esset, si fors alicubi extaret arcæ Noëmi fragmentum, seu Tubalcaini fabrûm primi malleus, seu vestis pellicea, qua recente mundo indutus est Adam : res quidem secundùm materiam contemptæ & ignobiles, sed quæ nihilominus,

T

suæ

suæ antiquitatis causâ , asservarentur instar thesauri , quovis pretio majoris. Quapropter , etsi DEUS nequaquam expers principii , omnique esset tempore antiquior ; sed centenis duntaxat annorum millibus ante mundi primordia extitisset ; reputet secum quilibet , quantum ipsi venerationis reconciliaret sua illa tam distans à nobis origo , tamque longa creatis quibusque rebus antecessio : colligens hinc , quantò plus reverentiæ illius mereatur æternitas , infinito intervallo præcurrens longissima quæque temporis spatia , quæ non modò memoriâ homines tenent , sed nec intellectu possunt concipere.

14. Valet præterea hæc eadem vitæ infinitas ad divinæ beatitudinis , & perfectionis æstimationem immensum augendam. Nam , quantò quodvis bonum durat longius , tantò solet majus censerî : nec quisquam est , quin duplò pluris faciat , esse divitem , sanum , potentem , ac lætum duum annorum , quàm unius anni spatio : & centuplò pluris , hujusmodi prærogativas duobus sæculis , quàm duobus tantummodo annis obtinere : & infinitè pluris per totâ æternitatem iis frui , quàm ad certum quodlibet temporis spatium. Si ergo , quando etiam DEUS non nisi uno die viveret , nihilominus ephemera illa ejus vita ,
ut.

utpote DEI vita, hoc est infinitis bonis re-
ferta, infinitè æstimabilis foret: &, si quan-
do etiam illius vita non nisi finito bonorum
censu esset dives, quia tamen finitis illis bo-
nis per totam æternitatem frueretur, infini-
to in pretio habenda esset; quisnam dignè ex-
plicet, quanto adjectu utraque nunc gemine-
tur illius pretii infinitas, quando & copia bo-
norum, quæ possidet, & tempus ea possiden-
di omnem prorsus modum, ac terminum ex-
cedunt,

15. Sed multò adhuc amplius hujusce-
modi pretium intenditur, si altera perpenda-
tur divinæ æternitatis proprietas, ea nimirum
semper plena, & perfecta totius simul inter-
minabilis sui ævi possessio. Nempe hinc con-
sequitur, DEUM quovis nostri ævi momen-
to plenam, & integram vitæ beatissimæ æter-
nitatem ducere: ac proinde ejus vitam tot quo-
dammodo perfectissimæ beatitudinis æterni-
tates complecti, quot temporis sunt momen-
ta, quibus æquivalet, & quibus transeuntibus
coëxistit, sed non simul transiens infinita ejus
duratio. Utque id planius intellectu fiat,
fingamus illum ex Evangelio divitem, qui
epulabatur quotidie splendide, capacem fuisse vo-
randi quovis die totam illam eduliorum, co-
piam, quam universis suæ vitæ diebus parti-

T 2

cu-

culatim abliguriit, & revera illam omnem quotidie appetitu ad extremum usque bolum integro ac recenti vorasse; dubitari certè non potest, quin, re ità se habente, totam ille in unoquoque ex quotidianis suis conviviis simul collectam voluptatem percepisset, quam toto vitæ suæ tempore percepit: ejusque proin vita tot vicibus tunc fuisset jucundior, quot fuerunt dies, quibus tam opipara instauravit convivia. Nec secùs dicendum de aliis quibuscunque ejusdem generis casibus: ut, si exempli gratiâ quæcunque alicui prospera, & jucunda toto vitæ suæ tempore eveniunt, iis ipse omnibus nullo non die conjunctim frueretur. Qua ex inductione licet demum colligere, quemadmodum unusquisque talium dierum non minorem afferret sic viventi, quàm solida & universa afferre possit vita jucunditatem; sic non minorem DEI esse peculiari quovis tempore ac momento, quàm in universa æternitate sit, beatitudinem.

16. Neque id duntaxat, sed & plura alia maximæ admirationis consuetaria ex hac æternæ DEI vitæ indivisa unitate eruuntur. Eruitur primò, verè dici posse, DEUM nec fuisse, nec fore, imò, ut Magnus Areopagita addit, neque esse: (*De Div. Nom. c. 5.*) DEUS neque erat, neque erit, neque fuit, imò neque est: sed

sed nihilominus posse item verè affirmari, ipsum fuisse, esse, atque fore, prout in Apocalypsi legimus, (c. 4.) *Dominus DEUS Omnipotens, qui erat, qui est, & qui venturus est.* Ità sanè, quodvis prædictorum temporum verè de DEO potest negari, utpote ipsi minimè congruens, secundùm ordinariam significationem, in qua solet accipi, cùm sermo est de rebus creatis. In his enim præteritum, & futurum, significata verbis, *fuit, erat, atque erit*, re ipsa haud existunt: præsens verò, expressum verbo *est*, non nisi ad momentum existit, & confestim mox deficit, nec propterea totam rei existentis durationem, sed minimam tantùm illius particulam continet. At in DEI vita nullæ sunt partes, quæ vel defierint esse, vel tendant ad non esse, vel expectari debeant, ut incipiant esse; sed interminabilis ejus vita tota semper existit in unum, immobile, atque infinitum præsens collecta. Nihilo tamen minùs omnia item hujusmodi tempora, in aliquo alio sensu DEO verè possunt attribui: nimirum vel ità, ut significant nullum fuisse, neque futurum esse tempus, quo verè potuerit, aut possit de DEO dici, non est: vel ità, ut denotent, illius immobili, & semper eidem durationi præsentia fuisse, quæ præterierunt, & præsentia fore, quæ porrò

erunt, omnia. Addo præterea, quamvis verbum præsentis temporis, nempe *est*, melius quovis alio exprimat immobilitatem durationis divinæ, illoque DEUS ipse, tanquam notâ sui propriâ se descriperit Moyfi, dicens: (*Exod. c. 3.*) *Ego sum, qui sum*; nihilominus, quia vix à nobis illud concipi potest, nisi instar durationis fugitivæ, & brevissimæ; non satis per se unum sufficere, ad repræsentandam extensionem æternitatis divinæ per quæcunque temporis genera: opusque idcirco nobis esse, ut, ad hunc illius defectum supplendum, addamus ei verba *erat*, & *erit*, non veluti ab ipso distincta, sed ut in ipso per miram, & arcanam virtutem comprehensa. Inter quæ D. Thomas principatum desert verbo *erat*: utpote illi, quod duas simul temporis differentias suo sensu complectitur, significans: (*In Cap. 1. Joa.*) *Aliquid fuisse, nec defuisse, sed adhuc remanere*: solitumque hac de causa à D. Joanne Evangelista usurpari, quando agit de rebus æternis. Quod porrò de verbis diximus, nihilo seciùs & nominibus convenit, ad certam aliquam temporis mensuram designandam institutis: cum ipsa quoque, & secundum usitatam suam significationem à divina æternitate omnino dissentiant, & nihilominus per analogiam aliquam ei possint attribui, & he-

ster-

sterni, crastini, prioris, posterioris, dierum, annorum, sæculorum appellationibus insigniri: prout magnus Ecclesiæ Doctor Augustinus, tum alibi, tum speciatim secundo tractatu super Epistolam D. Joannis affirmat his verbis: *Dies est ibi unus, sed sempiternus. Non ponunt in medio diem illum hesternus, & crastinus. Quod vis, illum dic: si vis, dies est: si vis, annus est: si vis, anni sunt.*

17. Eruitur secundò, nihil seu præteritum, seu futurum posse à DEI æternitate distare, sed, quidquid respectu nostri fuit, aut futurum est, præsens quovis tempore illi esse. Adeò ut hoc ipso hodierno die præsentis ei adsint, tum Antichristus, qui in fine mundi erit, tum Adamus, qui in mundi ortu fuit. Cùm enim illa per disjunctissimas quasque ætates indivisa longitudine extendatur, non alia est hodie, quàm quæ fuit in exordio, quæque in exitu mundi erit: & idcirco verum de illa est hodie, quod alio quovis tempore fuit verum, aut erit. Quapropter, licèt ego, Adamus, & Antichristus, nequaquam simul hodie existamus, sed longo ab invicem disjungamur temporis intervallo; simul tamen hodie præsentis divinæ æternitati adsumus. Quemadmodum, licèt caput distet à pede, anima tamen, quæ in capite residet, propter indivisam

suam in corpore toto præsentiam, non est propior capiti, quàm pedi, nec minùs hunc tangit, & præsentem habet, quàm illud. Audiamus, quàm luculenter veritatem hanc explicet D. Gregorius, (L. 20. Mor. c. 23.) *In illo (en ejus verba) nec præterita, nec futura reperiri queunt, sed cuncta mutabilia immutabiliter durant: & quæ in se ipsis simul existere non possunt, illi simul omnia assistunt: nihilque in illo præterit, quod transit: quia in æternitate ejus modo quodam incomprehensibili cuncta volumina sæculorum transeuntia manent, currentia stant.* Cui non possum, quin adjungam D. Petrum Damianum, egregiè ipsum quoque, in eadem divinæ æternitatis proprietate exprimenda versatum, qui scribit, (Opusc. 36. c. 8.) *Omnia, quæ apud nos elabendo discurrunt, aut per temporum vicissitudines se variant, apud illum hodie stant, & immobiliter perseverant. In illo scilicet hodie dies ille adhuc immobilis est, in quo mundus sumpsit originem: in illo nihilominus jam & ille est, quo judicandus est per æterni Judicis æquitatem.*

18. Infertur tertio, DEUM ratione suæ ejusdem semper æternitatis posse dici, hodie fecisse, & facturum esse, quidquid alio quovis vel præterito, vel futuro tempore fecit, & faciet: puta hodie mundum creasse, hodièque judicaturum illum esse. Qua loquendi for-

forma utitur Psalter Regius, in iis æterni Genitoris ad æternum Filium relatis verbis, (Ps. 2.) *Ego hodie genui te*: quaque adhuc expressius, & magis universaliter D. Augustinus utitur, ita DEUM in suis confessionibus alloquens, (L. I. c. 6.) *Tu autem idem es, & omnia crastina, atque ultra, omniaque hesterna, & retro, hodie facies, hodie fecisti*: subjungensque confessim, satis se prænosse, talia minimè intellectum iri ab audientibus, & legentibus: sed tamen in DEO plura esse, quæ admirari debeamus, quàm quæ possimus percipere. *Quid ad me, si quis non intelligit? Gaudeat & ipse, dicens: Quid est hoc?* Quod, licet ego quoque profitear, nihilominus ad rem, quoad fieri potest, declarandam, opportunum fore censeo, aliquod ipsius exemplum subjicere, quantò magis sensibile, tantò fini meo aptius. Fingamus igitur, solem, qua primùm vice hoc anno est exortus, tardè adeò iter fecisse, ut in diurno ab oriente ad occidentem cursu semel peragendo, nihil minùs posuerit temporis, quàm in eodem per solidum annum toties, totiesque iterando cursum, soleat ponere. Nemo certè non videt, unicum illum diem solarem contenturum tot dies, tot hebdomadas, totque menses; quot continentur in solido anno, per horologia machinica dimenso: ac

proinde, quamvis, spectato solis cursu, non plus, quam unicus dies esset; spectato tamen prædictorum horologiorum cursu, posset dici annus, hebdomadæ, & menses: nec falsò diceretur, quidquid unoquoque anni die, & mense fiat, verbi gratiâ die Paschatis, & Kalendis Augusti, aut Decembris; intrâ unicus illius diei ambitum fieri. Simili, sed longè excellentiori ratione, fixum, immotumque *hodie* æternitatis divinæ quibuslibet, aliis post alias subeuntibus nostri temporis partibus, ac mensuris æquivalet: & quidquid, secundum volubilis hujus horologii normam retro evenit, inque posterum eveniet; in illo unico quasi solari die semper existit, illóque durante fit, nec respectu illius præteritum dici, aut futurum potest, sed merè præsens.

19. Eruitur postremò, quamvis aliunde etiam probetur, perfectam æternitatem unius DEI esse propriam, nec posse cuiquam præter eum convenire; nullo tamen ex capite adeò id evidenter constare, ut ex indivisâ hac infinitæ illius durationis unitate. Esto quippe hic, aut ille præsentis ingenii Philosophus non dubitaturus sit, eam enti creato habilitatem tribuere, ut possit ante omne tempus è nihilo in lucem produci, sempérque fuisse, nec ipsimet suo Conditori de antiquitate
exi-

existendi concedere, nunquam tamen audebit, tale illud comminisci; ut, quam nullo tempore inchoavit vitam, totam quovis tempore, absque ulla distinctione, & successione partium possidere immobiliter queat, nihilque de conditionibus, ad absolutam & omnimodam æternitatem necessariis, desideret. Nam cæteroqui, ut verissimè definit Boëtius, (L. 5. de Cons. pr. 6.) *Quod temporis patitur conditionem (fluxionem nimirum, & mutabilitatem) licet illud, sicut de mundo censuit Aristoteles, nec cœperit esse, nec desinat, vitæque ejus cum temporis infinitate tendatur; non tamen tale est, ut æternum esse credatur. Non enim totum simul infinitæ licet vitæ spatium comprehendit, sed futura nondum, transacta jam non habet.* Quare D. Thomas, hanc esse rationem, ait, cur DEUS dicatur in Exodo, ultra etiam æternum regnare: (1. p. qu. 10. a. 2. ad 3.) *Quia, etiamsi aliquid aliud semper esset, tamen DEUS ultra regnat, in quantum regnum ejus est totum simul.* Quam rationem distinctius explicat D. Anselmus, dicens DEO, ipsum esse ultra quæcunque etiam æterna, quia semper præsens sibi habet infinitum illud reliquum durationis futuræ, ad quod illa, utpote in diem, & particulatim viventia, nondum pervenerunt, neque unquam ita pervenient, ut dici aliquando possit, totum jam per-

percurriffe. (Prof. 20.) *Quia tua, & illorum æternitas tota tibi præfens est: cùm illa nondum habeant de fua æternitate, quod venturum est: ficut jam non habent, quod præteritum est. Sic quippe femper es ultra illa, cùm femper ibi fis præfens, feu femper illud tibi fit præfens, ad quod illa nondum pervenerunt. Ipfamque hanc fancti Patres caufam effe ajunt, cur DEUS affirmetur ab Apoftolo, folus habere immortalitatem: quia fcilicet, quamvis non defint alix item res naturâ immortales, earum tamen vita, cùm affiduè mutetur, nequaquam tota eft immortalis, fed per partes interit: ut proinde poffint illæ quidem dici immortales, quatenus nunquam deficiunt; fed non etiam dici poffint habere fuam immortalitatem, quatenus hæc nunquam tota ipsis adefit. Vera & integra immortalitas (verba funt D. Bernardi) tam non recipit mutationem, quàm nec finem: quodd omnis mutatio quedam mortis imitatio fit. Omne enim, quod mutatur, dum de uno ad aliud tranfit effe; quodammodo moriatur necesse eft, quod eft, ubi incipiat effe, quod non eft. Quod fi tot mortes, quot mutationes, ubi immortalitas? (S. 81. in Cant.)* Quibus fimilia videre eft apud Gregorium Magnum, cùm alibi, tum in 17. cap. libri 12. moralium, ubi fic loquitur. *Quid mutabilitas, niſi quedam mors eft? quæ, dum rem aliquam in ali-*
ud

ud immutat, quasi occidit, quod fuerat, ut incipiat esse, quod non erat. Et de Authore omnium scriptum est: Qui solus habet immortalitatem: quia videlicet in semet ipso solus immutabilis est.

20. Quæro jam ex eo, qui hunc & incomprehensibilem cogitatu, & creditu certum divinæ durationis modum hic perlegit, quamnam de illo speciem, quosve sensus mente conceperit. Potestne non attonitus, extremoque stupore perculsus, & sui penè impos hære, dum illa animo peragrat secula, quæ ante mundum, & tempus DEUS egit: ubi nusquam caput, nec ullus progrediendi terminus, sed infinitum ultra, & majora usque, ac majora ævi spatia se offerunt? Ante omnia enim occurrit semper illud erat, nimirum supra cogitationem omnem, & ascensionem mentis positum. (Anast. Sin. L. 1. de Fid. Dogm.) Quid ei videtur de duratione illa, per quoscunque seu præteriti, seu futuri temporis tractus porrecta, & tamen adeò simplici, adeò indivisa, adeò semper eadem, ut nihil tota sit, nisi unicum est, immobile, sempiternum, quodque à nullo fuit præcedi, à nullo erit exturbari se sinat? Unde mox sequitur, in simplicissima DEI vita, innumera- biles, ut sic loquar, contineri æternitates: eum in hoc nostri ævi momento totam ille, quantacunque seu ex præteriti, seu ex futuri
tem-

temporis parte est, æternitatem suam vivat: & in eo, quod proximè succedet, momento æquè totam victurus sit, nec secùs in quolibet designabili alio: toties illam quodammodo iterans, quot momentis pergit eam vivere. Quàm singularia, & nusquam alibi audita hæc sunt perfectionis prodigia? Quòsque submissionis, reverentiæ, & sacri horro-
ris sensus excitare in nostris animis debent, erga esse, tanto nobis intervallo superius?

21. Comparemus, quæso, cum interminabili, æternaque illius vita nostram hanc brevem, fluxam, mortalem. Quot anni fluxerunt, ex quo partes viventium in mundi theatro agimus? Quinquageni fortè, aut sexageni, pauca scilicet quædam temporis frustula. O vitam, quæ, si cum divina æternitate conferatur, vix heri cœpta dici queat, vix umbra vitæ censeretur. (*Job. 8.*) *Hesterni sumus, & ignoramus. quoniam sicut umbra dies nostri sunt super terram.* Pergamus porrò, & ante id annorum spatium, quæ nostra conditio erat? ubinam versabamur? in vacuo, in nihili abyssu, inter merè possibilia, inter negationes, inter umbras entium. Quàm verò diuturna in tenebroso, & informi illo chao fuit nostra perman-
sio? Haud minùs, quàm infinita, quantum nempe ex anteriori sua parte æternitas

ten.

tenditur. Cùm ergo sexagenos duntaxat numeremus vitæ nostræ annos; contra verò nunquam omnia enumerare possimus transacti nostri nihili sæcula; manifestum est plus non entis nos habere, quàm entis. Sed age, ipsam hanc paucissimorum annorum summulam expendendam sumamus, palàmque illico fiet, quantò adhuc, ob suam in durando successiōnem, & mutabilitatem, sit minor. Sexagenos te habere annos prædicas? falleris: si eos habes, ubinam sunt? age sis, illos exhibe. At quomodo exhibeas, cùm jam effluxerint? habuisse illos saltèm te dices? en aliud mendacium. Nam insto iterum: quodnam hoc fuit habendi illos tempus? num cedo ex omnibus tuæ vitæ momentis, quo verè potueris dicere, sexagenos ego annos habeo, imò annum unum, imò unum diem, imò quidquam ævi, momento uno plus habeo: nullum certè huiusmodi invenies. Quidquid enim quovis momento, ultra indivisam illius parvitatem, sive ex anteriori, sive ex posteriori parte ad vitæ tuæ summam pertinebat, vel jam præterierat, vel nondum advenerat, cùmque tunc non esset, neque haberi à te poterat. Ac proinde nemo unus in toto hominum genere est, qui, licèt Nestore annosior, gloriari unquam possit, plus uno ævi momento se habere. O ævum!

vum ! minùs quàm ephimerum , somnii simili-
 le , & de quo verè possit , qui illud ducit , ea
 Jobi verba usurpare , (c. 7.) *Nihil sunt dies
 mei !* Imò ex hac vivendi ratione , per assiduas
 se successiones mutante , & nunquam non alia
 deducitur , nostrum vivere nihil esse aliud ,
 quàm continuum mori. Cùm enim non uni-
 cum illud sit , sed ex vitis , seu momentis per-
 petuò succedentibus compositum , necesse
 profectò est , nostram vitam præsentem non
 eandem esse , quæ paulò antè fuerat. Quid
 ergo de priore illa factum est ? quid ? dilapsa
 est cum tempore , desiit vivere , interiit. No-
 strum itaque vivendi tempus pergit continen-
 ter mutari , nec ulla ex diversis illud conte-
 xentibus vitis momento longiùs durat , sed
 vix orta , decedit , & moritur : proximæ alte-
 ri locum præbens , quæ & ipsa simili celeri-
 tate exortui occasum continuans , deficiat. Ac
 proinde , quæ à nobis ducitur vita , nunquam
 nisi unica est : at mortes , quas per singula
 momenta obire pergitur , supputari nume-
 rando nequeunt : & quantò vitam longiùs
 prorogamus , tantò ampliùs earum numerus
 crescit : sed non item tantò plùs crescit vitæ
 nostræ longinquitas , cùm nunquam revera
 uno esse possit diuturnior momento. Quam-
 obrem egregiè Plutarchus ei , qui hominis vi-
 tam

tam considerare instituat, idem usuvenire ait, quod volenti aquam fluminis intrà pugnum constringere. Quemadmodum enim hæc, ubi manus compressa fuerit, tota illico partim à superiori, partim ab inferiori parte diffluit, nec plus ex ea intus remanet, quàm quod manui humectandæ sufficiat; haud aliter, qui fluentem mortalis vitæ cursum considerat, nihil verè existentis in eo potest intelligendo apprehendere, nisi præsens instans, vixque ob suam parvitatem sensibile: reliqua omni ferie hac illac dilabente, partim ad anteriorem præteriti, partim ad posteriorem futuri temporis partem. Quibus ille expositis subdit: (*De Inscr. Templ. Delph.*) *Sed nos ridiculi sumus, qui unam metuamus mortem, toties jam mortui, toties morientes. Interit vir factò sene: at vir factus erat intereunte juvene. Nullus autem manet, neque est unus, sed nascimur multi: concludens postremò, cùm adeò constanter mutemur, nequaquam verè & propriè nos esse. Nam, qui mutatur, idem non est: & si idem non est, nè est quidem, sed alius ex alio mutationibus factus. Sensus autem, ob ignorationem ejus, quod est, fallit nos, ut esse putemus, quod esse videtur. Tale igitur est nostrum vivere, per momenta deficiens, consistendi nescium, assiduè moribundum, & nunquam idem. At non ità æternum DE I*

U

esse

esse: qui semper vivit, & in quo nihil moritur: (Aug. L. 1. Conf. c. 6.) utpote qui omnem omnino à se excludit compositionem partium, & successionem temporum: ità semper solidam, sempérque eandem possidens totam illam vitæ infinitatem, quam ante sæculorum initium possedit, & eorundem post exitum possidebit; ut eam possedisse, possidere, & possessurum esse, nihil in eo differant, nec aliud revera significant, quàm indivisum, imobile, & simplicissimum semper.

22. Æquum est itaque, ut incurventur colles mundi ab itineribus æternitatis ejus: (Habac. c. 3.) nempe, ut quævis humanarum mentium altitudo, singulari prodigiorum hujusmodi novitate perculsa, intrà nativum sui penè nihili centrum se contrahat, atque indè palpitantes pupillas ad immensissimum, splendidissimùmque divinæ æternitatis orbem attollens, humiliter cum terrore Conditori suo fateatur, ipsum unum esse illum, qui est: neque nostrum existere, nudius tertius inchoatum, & assiduis se mutationibus varians, si cum suo conferatur; existimari aliud posse, quàm nihili imaginem. *Substantia mea tanquam nihilum ante te. Que pro nihilo habentur, eorum anni erunt. (Ps. 38. & 89.)*